

Original Research Paper

M. Şəhriyarın anadilli poeziyasında xalq mənəvi mədəniyyətinin etno-lingvistik mənzərəsi

Səadət Nəzirova

<https://orcid.org/0009-0003-5230-4065>

¹ Bakı Slavyan Universiteti, Bakı, Azərbaycan

Article history

Received: 04.06.2026

Revised: 10.06.2026

Accepted: 16.06.2026

*Corresponding Author: Səadət

Nəzirova, Bakı Slavyan

Universiteti, Bakı, Azərbaycan;

Email: nzirovasadt@gmail.com

Xülasə

Bu tədqiqat işi M. Şəhriyarın “Heydərbabaya salam” poemasında və digər ana dilli şeirlərində istifadə olunmuş atalar sözləri, məsəllər və xalq deyimlərinin fəlsəfi və sosial-mədəni mahiyyətini araşdırır. Tədqiqatda konkret xalq ifadələrinin ətraflı təhlili təqdim olunur; məsələn, sosial zülmə qarşı davamlı etirazın rəmzi kimi yozulan “Kor tutduğunu buraxmaz” və kənd həyatının çətinliklərinin, eləcə də sosial bərabərsizliyin dərin bədii əksi kimi qiymətləndirilən “İynə bəzər xalqı, özü lüt gəzər” ifadələri bu qəbildəndir. Məqalənin mühüm bir hissəsi şairin yaradıcılığında xalq dastanları, ənənəvi nağıllar və muğam sənətinin incəliklərinin tədqiqinə həsr edilmişdir. Şairin irsində “Koroğlu”, “Əsli və Kərəm”, “Dədə Qorqud” kimi dastan qəhrəmanlarının yer alması, həmçinin xalq mahnılarına və müxtəlif muğam dəstgahlarına edilən istinadlar sübut edir ki, Şəhriyarın ədəbi irsi xalqın mənəvi və etnoqrafik mədəniyyətinin hərtərəfli ensiklopediyası rolunu oynayır. Sonda tədqiqatda vurğulanır ki, Şəhriyarın ana dilli poeziyası milli yaddaşın qorunmasında, etnik kimliyin mühafizəsində və bu mədəni zənginliyin gələcək nəsillərə ötürülməsində müstəsna əhəmiyyət kəsb edir.

Açar sözlər: M.Şəhriyar; etnoqrafik leksika; atalar sözləri və məsəllər; xalq dastanları; muğam terminologiyası

Giriş

Şəhriyarın yaradıcılığında ana dili yalnız ünsiyyət vasitəsi deyil, geniş mənada milli varlığın əsas şərti, dilin qorunması isə xalqın özünütəsdiqinin vacib amilidir. Şair Azərbaycan türkcəsinin zəngin imkanlarından istifadə edərək, xalq dilinin canlılığını klassik poetik qəliblərə daxil etmiş, bununla da ədəbiyyata yeni nəfəs gətirmişdir. Şairin dilində Azərbaycan türklərinin düşüncə tərzini, bədii yaddaşı, mifoloji təfəkkürü və minillik adət-ənənələri yüksək poetik sənətkarlıqla canlandırılmışdır. Şəhriyar poeziyasının etno-lingvistik mənzərəsi öz rüşeymini Azərbaycan xalqının qədim şifahi xalq ədəbiyyatından, el deyimlərindən, atalar sözü və məsəllərindən alır. O, xalqın mənəvi mədəniyyətini əks etdirən etnoqrafik detalları kiçik incəliklərinə qədər bədii mətnə yaşatmışdır. Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın anadilli poeziyasında xalq deyimlərindən, atalar sözü və məsəllərdən istifadə onun yaradıcılığının xəlqiliyini və etno-lingvistik zənginliyini təmin edən ən mühüm amillərdən biridir. Şair bu

ifadələri sadəcə bəzək üçün deyil, xalqın fəlsəfi düşüncəsini bədii mətndə canlandırmaq üçün işlətməmişdir.

Nəticələrin müzakirəsi

Şairin “Heydərbabaya salam” poemasına nəzər saldıqda, şairin “Kor tutduğun buraxmaz” atalar sözündən, “Aləmi bəzər, özü lüt gəzər” tapmacasından xalqın vəziyyətini əks etdirmək üçün necə məharətlə istifadə etdiyinin şahidi oluruq.

Göz yaşına baxan olsa, qan axmaz,
İnsan olan xəncər belinə taxmaz,
Amma heyif kor tutduğun buraxmaz. [4, 39]

Burda “Kor tutduğun buraxmaz” deyimi Şəhriyar poeziyasında mənfi inadkarlığın və zülmədən əl çəkməməyin bədii ifadəsidir. Şair “heyif” nidası ilə xalqın bu xüsusiyyətdən çəkdiyi acını vurğulayır. Məsələn bədii mətndəki yeri göstərir ki, Şəhriyar xalq hikmətini humanizm prinsipləri ilə birləşdirərək, cəmiyyəti mənəvi korluqdan və inadkar zalımlıqdan çəkəndirməyə çalışır.

Kəndli gəlin kimi dünyanı bəzər,
Öz övrəti yamaq-yamağa gəzər,
İynə bəzər xalqı, özü lüt gəzər,
İndi də var çarşabları albaxdı,
Uşaqların qıç-paçası çılpaxdı. [4, 53]

Şəhriyar “İynə bəzər xalqı, özü lüt gəzər” məsəlını kəndlinin ağır həyat və güzəranını, sosial bərabərsizliyi təsvir etmək üçün istifadə etmişdir. Şairin təqdimatında kəndli obrazı bütün dünyanı öz zəhməti ilə “gəlin kimi bəzəyən”, lakin özü ehtiyac içində yaşayan fədakar insandır. “Qardaşım Süleyman Rüstəm” şeirində “Dədəm mənə kor deyib, hər yetənə vur deyib” atalar sözünü işlətməklə daha çox nahaq iş görmək və ya düşünmədən, kor-koranə hərəkət etmək mənasını təsvir etmişdir. Şair bu deyimdən istifadə edərək cəmiyyətdəki bəzi idarəetmə nöqsanlarını və ya insanların bir-birinə qarşı amansız münasibətini tənqid edir.

Millətə varmı faydası?
Hər qab sınır – öz baydası!
Bu şeytanın öz qaydası:
“Dədəm mənə kor deyibdi,
Hər gələni vur deyibdi”. [4, 87]

Onun “Rütəb verib, təzək aldıq” şeirində də yenə məsəllərə müraciət edərək fikrini çatdırmışdır. O “Düz yolda yeriyyə bilmir, şoxumda şıllaq atır”, “Xala xətrin qalması” kimi məsəlləri maraqlı ironiyalar kimi istifadə etmişdir.

Deyəndə bu nə çörəkdir? Şatır söyüş də verir,
Söyüş verir ki dəxi, qalması xalanda xatır.
Bu oldu bizdə təməddün! Məsəldi, “düz yerdə
Bizim ulağ gedə bilmir, şoxumda şıllaq atır”. [4, 110]

Şəhriyarın “Bu oldu bizdə təməddün!” (Bu bizdə sivilizasiya oldu!) nidası dərin bir ironiyadır. Şair vurğulayır ki, müasirləşmək adı altında insanlar öz köklərindən, milli əxlaq və nəzakət qaydalarından uzaqlaşmışlar. O, insanın öz kökündən qoparılmasını təməddünün mənfi nəticəsi kimi qiymətləndirir. Çörəyin keyfiyyətindən şikayət edən müştəriyə şatırın (çörəkçinin) söyüşlə cavab verməsi, cəmiyyətdəki mənəvi tənəzzülün və xidmət mədəniyyətinin yoxluğunun göstəricisidir. Şair burada “xala xətrin qalması” deyimini də maraqlı ironiya kimi işlədərək, əslində heç bir insani münasibətin qalmadığına işarə edir. Şəhriyarın istifadə etdiyi “Düz yerdə bizim ulağ gedə bilmir, şoxumda şıllaq atır” xalq məsəli burada iki mühüm mənanı ifadə edir: İnsanların öz yerini və həddini bilməməsi və bacarıqsız olduğu halda böyük iddialara düşmək və ya yerində olmayan inadkarlıq nümayiş etdirmək. Şəhriyarın yaradıcılığı, xüsusən də “Heydərbabaya salam” poeması və “Məhəmməd Rahimə cavab” kimi əsərləri Azərbaycan xalq oyunlarının və etnoqrafik detalların bədii şəkildə qorunub saxlanmasıdır. “Köşki balaban” oyunu şairin “Məhəmməd Rahim həzrətlərinə cavab” şeirində xatırlanır və daxili mahiyyəti etibarilə Azərbaycanın ikiye parçalanması ilə bağlı ayrılıq dərini və qovuşmaq həsrətini əks etdirir. Ayrılıqdan cana doymuş adamlar sərhəd boyu cərgəyə düzülür. Sərhəd dirəkləri hündür olduğu üçün o biri tayı görmək istəyənlər cərgəyə düzülənlərin çiyinə qalxır, əllərini gözlərinin üstünə qoyub həsrətlə uzaq düşən elə baxır və gördüklərini başqalarına danışır. Şəhriyar bu oyunu xalqın bir tərəfinin digər tərəfi görmək üçün etdiyi fiziki və mənəvi cəhdi simvolizə etmək üçün seçmişdir. “Yoldaş, məni qurd apardı” oyununun adını çəkməklə xalqın parçalanmasından əvvəlki vahidlik və bütövlük dövrünü simvolizə edir. Şəhriyar vurğulayır ki, ayrılığa qədər xalqın taleyi bir idi və hamı eyni oyunları oynayırdı. Şairin təqdimatında bu oyun sadəcə uşaq əyləncəsi deyil; o bildirir ki, bir vaxtlar bu oyun idi, lakin sonradan xalqın taleyi həqiqətən də “qurdlar” (yad qüvvələr) tərəfindən parçalandı və millət bir-birindən ayrı düşdü. “Aradanxır” oyunu "Heydərbabaya salam" poemasında xatırlanır və kənd uşaqlarının səmimi, qayğısız həyatını əks etdirir. Oyun əsasən

xırmanlarda oynanırdı. Şair “Bu xırmanda ‘aradanxır’ oynardıq, Comalaşıb qarışqatək qaynardıq” misraları ilə uşaqların xırman üstündə bir yerə yığışaraq kütləvi şəkildə əylənmələrini təsvir edir. “Çilingağac” oyunu kənd məişətinin ayrılmaz bir parçası olan bu oyun da uşaq xatirələrinin tərkib hissəsi kimi verilir. Uşaqlar ağaclardan xüsusi çubuqlar kəsərək “çilingağac” düzəldir və bununla müxtəlif hərəkətlər edərək oynayırdılar. Şair qoruğunun qorxusundan əsə-əsə ağac kəsmələrini də bu oyunun bir parçası kimi xatırlayır. “Aşiq-aşiq” oyununu Şəhriyar uşaq illərində damların üstündə oynadığı oyunları xatırlayarkən deyir. Şair başqa uşaqlarla aşiq-aşiq oynadığını, onların aşıqlarını udduğunu və “qurquşunlu saqqqa” (ağırlaşdırılmış aşiq sümüyü və ya oyun daşı) alıb-satdığını qeyd edir. Bu təsvirlər Şəhriyarın uşaq dünyasının nə qədər sadə və eyni zamanda milli detallarla zəngin olduğunu göstərir. Şəhriyarın şah əsəri olan “Heydərbabaya salam” poemasında xalq ruhu və məişəti ən xırda detallarına qədər canlandırılır. Şair uşaq illərinin saflığını və o dövrün mənəvi atmosferini bərpa etmək üçün tez-tez folklor nümunələrinə, o cümlədən nağıllara müraciət edir. Misrada qeyd olunan nağıl xatırlatması sadəcə bir ədəbi detal deyil, bütöv bir silsilə mənəvi dəyərlərin daşıyıcısıdır: O “Şəngülüm, Şüngülüm, Məngülüm” nağılının obrazlarını “Qurd keçinin Şəngülüsün yeyəndə, Mən qayıdıb bir də uşaq olaydım” [40] deyərək xatırlayır, keçmiş günlərə geri qayıtmaq istəyini bildirir. Kənd evlərində axşam düşəndə, qış gecələrinin boranlı havasında qapı-pəncərələr vıyıldayarkən kənd qarılarının uşaqlara qurdla keçinin nağılını danışması tipik bir Azərbaycan ailə mühitinin mənzərəsidir. Şair “Qarı nənə gecə nağıl deyəndə” misrası ilə bu mühiti poetik şəkildə canlandırır. “Qaçaq Nəbi”, “Məcnun”, “Əsli və Kərəm şeirinə bir haşiyə” kimi əsərlərlə bu qəhrəmanlar haqqında fikirlər söyləyib, müraciətlər edir. Şəhriyarın Azərbaycanın qəhrəman övladı, Rusiya çarizminə qarşı mübarizə aparan Qaçaq Nəbiyə həsr etdiyi bu şeir onun folklor qaynaqlarından bəhrələnməsinin ən ciddi örnəklərindən biridir. Şair bu şeirdə Nəbinin çar rejimindən qaçaq düşməsi ilə özünün şah rejimi tərəfindən vətəndən didərgin salınmasını çox yüksək poetik tərzdə əlaqələndirir. “Dur qəfəs qapısın bir açaq, Nəbi; Bu sınıq qanadla bir uçaq, Nəbi!” misraları şairin azadlıq ideallarının bədii ifadəsidir. Şəhriyar “Qaçaq Nəbi” dastanının bədii strukturundan istifadə etsə də, ona fərdi şair yanaşması əlavə edir. Şeirin son bəndindəki “Arazın suyundan bir içək, Nəbi; Qeyrətün qurbanı, ay qoçaq Nəbi!” müraciəti şairin milli qeyrət və vətən nisgini dastan qəhrəmanının obrazı vasitəsilə ümumiləşdirməsini göstərir. Şəhriyar klassik Şərq ədəbiyyatının və dastan yaradıcılığının ən məşhur eşq qəhrəmanlarından olan Məcnun obrazına yaradıcı şəkildə yanaşmışdır. “Məcnun” şeirində qədim və məşhur bir beyti əsas götürərək onu təkmilləşdirmək məqsədilə özündən yeni

misralar əlavə etmişdir. O, Məcnunun çöllərə düşməsinə, “Vəlleyl” virdi ilə cavan yaşda qocalmasını və cananının yolunda can verməsini orijinal poetik boyalarla təsvir edir. “Əsli və Kərəm” şeirinə bir haşiyə” əsərində şair “Əsli və Kərəm” dastanından bir vasitə kimi istifadə edərək özünün daxili aləmini və ictimai düşüncələrini əks etdirir. Şair şeirə dastandan götürülmüş bir bəndi (Kərəmin taledən şikayətini) epiqraf kimi daxil edərək öz şeirinin məzmununu həmin ideya ilə bağlayır. Dastanda əsasən taledən şikayət və çıxılmazlıq hissi hakim olsa da, Şəhriyarın bu əsərində kədərlə yanaşı, böyük bir ümid və nikbinlik paralellik təşkil edir. “Yazıq quzum! Aclığa döz, darıxma; Bu gün-sabah bahar gələr, bar gəli” misraları ilə o, dastan qəhrəmanının çəkdiyi iztirablara gələcək xoşbəxtlik ümidi ilə cavab verir. Koroğlu, Eyvaz, Qırat kimi “Koroğlu” dastanının obrazlarını yad edir, özünü xəyalən onların dünyasına çətdırmaqla bənzətmələr edir.

Koroğlunun gözü qara seçəndə,
Qıratını minib, kəsib-biçəndə,
Mən də burdan tez mətləbə çatmaram,
Eyvaz gəlib çatmayınca yatmaram. [4, 48]

Onun “Koroğlu” dastanına və qəhrəmanlarına müraciəti, şairin milli yaddaşı silikələmək və xalqın qəhrəmanlıq ruhunu poetik müstəvidə canlandırmaq istəyinin ən parlaq nümunələrindən biridir. Şair bu misralarla təkcə uşaqlıq xatirələrini deyil, həm də bütöv bir millətin azadlıq, cəsarət və mübarizə ideallarını bədii mətnə əks etdirir. Qıratın və Koroğlunun obrazı vasitəsilə şair Azərbaycan türklərinin sarsılmaz iradəsini və milli mənliliyini tərənnüm edir. “Mən də burdan tez mətləbə çatmaram, Eyvaz gəlib çatmayınca yatmaram” misraları şairin milli bütövlük və ədalət naminə keçirdiyi dərin intizarı və ümidi ifadə edir. Dastanda Eyvaz Koroğlunun ən sadıq silahdaşı və mənəvi varisidir. Şəhriyarın poetik dünyasında isə Eyvazın gəlişi xalqın nicat tapması, “mətləbə çatmaq” isə milli arzuların gerçəkləşməsi kimi mənalandırılır. Şair vurğulayır ki, qəhrəmanlıq ənənəsi davam etməyincə sənətkarın və millətin ruhu rahatlıq tapmayacaqdır. Şair həmçinin, “Dədə Qorqud” dastanından, “Kəlilə-Dimnə” hekayələr toplusundan, “Sarı inək nağılı”ndan söhbət açır.

“Dədə Qorqud” səsin aldım, dedim arxamdı, inandım,
Arxa durduqda Səhəndim, Savalantək havalandım,
Selə qarşı qovalandım... [4, 66]

Bu misralar milli kimlik, tarixi yaddaş və etnik köklərə qayıdış fəlsəfəsinin ən yüksək poetik ifadələrindən biridir. Şair burada Azərbaycan türklərinin minillik tarixini və mənəvi

gücünü simvolizə edən obrazları birləşdirərək, özünü bir sənətkar və vətəndaş kimi bu böyük bütövün bir hissəsi olaraq təqdim edir. “Selə qarşı qovalandım” ifadəsi Şəhriyar poeziyasında xalqın milli varlığını məhv etməyə çalışan yad təsirlərə, siyasi-ictimai təzyiqlərə və assimilyasiya siyasətinə qarşı poetik üsyandır. Şair vurğulayır ki, məhz Dədə Qorqud hikməti və milli dağlarımızın (Səhənd, Savalan) mənəvi gücü sayəsində o, bu amansız “selə” (zülmə və haqsızlığa) qarşı durmaq qüdrəti qazanmışdır.

Arzığöz qalmış idim öz ata yurdum vətənə,
Yandı-qındı verir indi ata yurdum da mənə,
Heyvanat qissəsidir dünya “Kəlilə-Dimnə”,
Ta ki axırda bir az qovzanıb insan olacaq,
Azı insan da olursa, çoxu heyvan olacaq. [4, 70]

Şəhriyar “Kəlilə və Dimnə”yə müraciət etməklə real dünyanı heyvanların dili ilə verilən nəsihətamiz bir təmsil kimi təqdim edir. “Kəlilə və Dimnə” Şərq ədəbiyyatında hiylə, siyasət, dostluq və xəyanətin rəmzi hesab olunur. Şair üçün dünya sadəcə bir məkan deyil, insanların bir-birinə qarşı “heyvani” instinktlərlə (hiylə, yırtıcılıq) davrandığı bir səhnədir. “Tülkü” (hiyləgər), “qurd” (yavuz, pis adam) kimi heyvani terminlər insan xüsusiyyətlərini ifşa etmək üçün söz səviyyəli frazeoloji vahid kimi işlədilir. Şəhriyar bu misralarda xalq təfəkküründəki “heyvan” rəmzlərini klassik ədəbi abidə olan “Kəlilə və Dimnə” ilə birləşdirərək, öz estetik idealını – kamil insan arzusunu və cəmiyyətdəki naqisliklərə qarşı sənətkar fəryadını ifadə etmişdir. Şair nağıl qəhrəmanlarına da müraciətlər etmişdir.

Gördün bala, necə tifaq dağılı,
Fələk vurur, şərab küpü çağılı,
Biz də ollux “Sarı inək” nağılı,
Fatiməsi, Qundarası Ancela,
Gözlərimin ağı-qarası Ancela. [4, 107]

Azərbaycan folklorunda “Sarı inək” nağılının qəhrəmanı Fatma (və ya bəzi variantlarda “Göyçək Fatma”) evində zülm görən, anası ölmüş və mənəvi olaraq tənha qalan bir obrazdır. Ancelanın da atasının evindən, yəni doğma mühitindən ayrılıb qürbətə — tamam fərqli bir dünyaya getməsi şair tərəfindən bir növ “yuvadan uçmaq” və ya “doğma mühitdən qopub qəribliyə düşmək” kimi qiymətləndirilir. Şəhriyar Ancelanı o nağıldakı Fatma ilə eyniləşdirərək, onun qürbətdəki taleyinə bir növ nağılvari həzinlik qatır. Məndəki “Qundara” ifadəsi birbaşa nağıldakı məşhur detala — Fatmanın itirdiyi və sonra onun xoşbəxtliyinə səbəb olan başmaq (qundara) tayına işarədir. Şair xalq mahnılarını da əsərlərində xatırlayır. Bununla

yanaşı Şəhriyar xalq mahnılarını da əsərində xatırlamaqdan yan keçməmişdir. “Sarı gəlin” xalq mahnısı barədə “Oxuyaydım Çoban, qaytar quzunu” misrası şairin xalqın musiqi yaddaşına müraciətini əks etdirən ən təsirli poetik məqamlardan biridir. Şəhriyar bu nəğməni xatırlamaqla Azərbaycan kəndinin, yaylaq həyatının və tərəkəmə məişətinin canlı mənzərəsini yaradır. “Çoban, qaytar quzunu” xalq arasında çobanların həm nəğmə kimi oxuduğu, həm də tütək sədaları ilə sürünü idarə etmək üçün işlətdiyi spesifik bir folklor melodiyasıdır. Şair bu ifadəni işlətməklə oxucunu uşaqlığının keçdiyi dağ-dərələrin real səs dünyasına aparır. Şair öz poeziyasında təkcə bu nəğməni deyil, həm də “Apardı sellər Saranı” kimi digər məşhur xalq mahnılarını da eyni sənətkarlıqla xatırlayaraq milli yaddaşı silkələyir. Şəhriyar xalq mahnısının sözlərini eynilə təkrar etmir, onları öz poetik süzgəcindən keçirərək daha təsirli formaya salır. O, mahnıdakı məşhur misranı “Dünya nə yalan tapmacadır” şeirində “Sel Saranı qapdı qaçırdı” kimi daha dinamik və dramatik bir ifadə ilə əvəz edərək sənətkar məharətini nümayiş etdirir. Bu, etno-lingvistik baxımdan folklor materialının professional poeziya dilində yenidən doğulmasıdır. “Ancela” şeirində də “Sel Saranı apardı tək qissədir, El yarası, sel Sarası, Ancela” misraları ilə bəhs etmişdir. Şəhriyar aşiq sənətinin gözəlliklərindən bəhs etdiyi “Sazlı şairimiz Safinin ruhuna təqdim” şeiri onun milli musiqi yaddaşına, xüsusən də muğam sənətinə olan dərin bələdliyini və rəğbətini nümayiş etdirən ən parlaq nümunələrdən biridir. Şair bu əsəri yaxın dostluq etdiyi musiqişünas, xanəndə və sazəndə olan Kərim Ağa Safinin xatirəsinə ehtiram əlaməti olaraq qələmə almışdır. Şəhriyar orada Azərbaycan muğam sənətinin müxtəlif dəstgahlarını, şöbələrini, nəğmələrini və istilahlarını yüksək poetik ahənglə sadalayır: “Şur” (və ya “Şuri”), “Dərəməd” (muğamın başlanğıcı), “Çoban-bayati” (misrada “Çobanım” kimi qeyd olunur), “Səlmək”, “Hüseyni”, “Üzzal” (misrada “Üzzari” kimi qeyd olunur), “Şahnaz”, “Şikəstə”, “Azərbaycan” (muğam şöbəsi kimi), “Dilkəş”, “Rast”, “Əraq” (misrada “Əraqi” kimi qeyd olunur), “Rak”, “Mahur” (və ya “Mahuri”). Şəhriyar bu musiqi istilahlarını sadəcə bir siyahı kimi deyil, şeirin məna qatına hopduraraq işlətməmişdir. Tədqiqatçı Elman Quliyev qeyd edir ki, bu cür musiqi çalarları Şəhriyarın anadilli poeziyasını xalqın mənəvi mədəniyyətinin vüsətli bir ensiklopediyasına çevirən amillərdəndir. Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın “El bülbülü” şeirində Üzeyir Hacıbəyovun ölməz operetları olan “Məşədi İbad” (O olmasın, bu olsun) və “Arşın mal alan” əsərlərinin adını çəkməsi şairin Şimali Azərbaycana və onun mədəniyyət mərkəzi olan Bakıya verdiyi yüksək qiymətin parlaq ifadəsidir.

Şəhriyar Bakını bütün azərbaycanlıların ümid və mənəvi səcdə yeri olan “qızıl Kəbə” adlandırır. O, Bakının sənət və hünər dünyasındakı əvəzsiz rolunu bu misralarla vurğulayırdı.

Burada “Məşədi İbad” və “Arşın malçı” sadəcə bədii əsər adları deyil, Bakı mühitinin yetişdirdiyi böyük hünər və istedadın rəmzləri kimi təqdim olunur. Şair hesab edir ki, Bakı Azərbaycan xalqının incəsənətinin əsas ocağıdır və orada yaradılan bu klassik nümunələr xalqın milli iftixar mənbəyinə çevrilmişdir.

Orda bizim qızıl Kəbə Bakıdı,
Şanlı bakılılar xaki-pakidi.
İncəsənətlərin abu-xakidi,
Orda hünər mədənlər tək qazılıb,
“Məşədi İbad”, “Arşın malçı” yazılıb. [4, 82]

Ədəbiyyatlar

1. Əliyev K.İ. Şəhriyar və folklor. - Bakı, Kaspi, 2016
2. Şəhriyar. Yalan dünya. Bakı, Azərbaycan Ensiklopediyası, 1993
3. Şəhriyar. Aman ayrılıq (poema və şeirlər). Bakı, Yazıçı, 1981
4. Şəhriyar. Seçilmiş əsərləri. Bakı, Avrasiya press, 2005
5. Zeynalova V. Şəhriyarın anadilli poeziyasında folklor etnik-milli düşüncə layı kimi. – Bakı, Dədə Qorqud, 2014

ABSTRACT

The Ethnolinguistic Representation of Folk Spiritual Culture in the Native-Language Poetry of M. Shahriyar

Saadat Nazirova

Baku Slavic University, Baku, Azerbaijan

This research explores the philosophical and socio-cultural essence of proverbs, maxims, and folk idioms utilized in M. Shahriyar’s “Heydarbabaya Salam” and his other mother-tongue poems. The study provides a detailed analysis of specific folk expressions, such as “Kor tutduğun buraxmaz”, which is interpreted as a symbol of persistent protest against social oppression, and “İynə bəzər xalqı, özü lüt gəzər”, evaluated as a profound artistic reflection of social inequality and the hardships of rural life. A significant portion of the article is dedicated to investigating elements of folk epics (dastans), traditional fairy tales, and the intricate art of mugham within the poet’s oeuvre. The inclusion of epic heroes like “Koroghlu,” “Asli and Kerem,” and “Dede Korkut,” alongside references to folk songs and various mugham modes, demonstrates that Shahriyar’s literary heritage serves as a comprehensive encyclopedia

of the people's spiritual and ethnographic culture. In conclusion, the study emphasizes that Shahriyar's mother-tongue poetry plays an exceptional role in preserving national memory, protecting ethnic identity, and transmitting this cultural richness to future generations.

Keyword: *M.Shahriyar; ethnographic lexis; proverbs and sayings; folk epics (dastans); mugham terminology*

